

Uchwała z dnia 20 marca 2003 r., III CZP 4/03

Sędzia SN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Kazimierz Zawada

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Skarbu Państwa – Dyrektora Urzędu Celnego w C. przy uczestnictwie Adama M. i Krzysztofa W. o orzeczenie przepadku, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 20 marca 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 26 listopada 2002 r.:

"Czy orzeczenie przepadku towaru na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 58 § 1b pkt 3 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. Kodeks celny (Dz.U. ze zmianami opublikowanymi w Dz.U. z dnia 28 sierpnia 2001 r., Nr 89, poz. 972, Dz.U. z 5 października 2001 r., Nr 110 poz. 1189, Dz.U. z 30 października 2001 r., Nr 125, poz. 1368, Dz.U. z dnia 9 listopada 2001 r., Nr 128, poz. 1403) jest dopuszczalne w sytuacji, gdy przepisy odrębne o jakich mowa w art. 58 § 1 Kodeksu celnego nie przewidują już na chwilę orzekania o przepadku – zakazu przywozu takiego towaru na polski obszar celny"?

podjął uchwałę:

Orzeczeniu przez sąd przepadku na rzecz Skarbu Państwa towaru przywiezionego z naruszeniem zakazu wynikającego z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1997 r. w sprawie ustanowienia czasowego zakazu przywozu niektórych pojazdów samochodowych, nadwozi i podwozi do tych pojazdów (Dz.U. Nr 158, poz. 1053 ze zm.) nie stoi na przeszkodzie nieobowiązywanie tego zakazu w chwili orzekania.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie postanowieniem z dnia 23 maja 2002 r. uwzględnił wniosek Dyrektora Urzędu Celnego w C. i na podstawie art. 58 §1b pkt 3 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny (jedn. tekst: Dz.U. 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm. – dalej "k.cel.") orzekł przepadek na rzecz Skarbu Państwa samochodu ciężarowego marki "Mercedes Benz" o numerze nadwozia (...), rok produkcji 1991, który został zgłoszony do odprawy celnej w dniu 24 grudnia 1999 r. jako samochód wyprodukowany w 1993 r. W toku postępowania wyjaśniającego okazało się jednak, że pojazd był wyprodukowany dwa lata wcześniej, należał zatem do wykazu towarów wymienionych w załączniku nr 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1997 r. w sprawie ustanowienia czasowego zakazu przywozu niektórych pojazdów samochodowych, nadwozi i podwozi tych pojazdów, (Dz.U. Nr 158, poz. 1053, ze zm. – dalej „rozporządzenie”), objętych zakazem przywozu do kraju w okresie obowiązywania tego rozporządzenia, tj. do dnia 31 grudnia 2001 r. Naruszenie tego zakazu uzasadniało, zdaniem Sądu Rejonowego, orzeczenie przepadku samochodu na podstawie art. 58 § 1b pkt 3 k.cel. na rzecz Skarbu Państwa.

Przy rozpoznawaniu apelacji uczestników Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, które sformułował w przedstawionym Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Źródłem wątpliwości Sądu Okręgowego jest fakt okresowego obowiązywania cytowanego rozporządzenia, które ustanawiało zakazy przywozu niektórych towarów, w terminie do dnia 31 grudnia 2001 r. Udzielona odpowiedź została ograniczona do tego aktu prawnego, gdyż pytanie, dotyczące „przepisów odrębnych o jakich mowa w art. 58 § 1 k.cel.”, zostało sformułowane zbyt ogólnie, ponad potrzebę rozstrzygnięcia konkretnej sprawy. Istotne jest natomiast to, czy po dniu 31 grudnia 2001 r. możliwe jest wydanie przez sąd orzeczenia o przepadku na rzecz Skarbu Państwa towaru, przywiezionego wbrew zakazom przewidzianym w rozporządzeniu – w okresie obowiązywania tego aktu prawnego. Jak wynika z uzasadnienia przedstawionego pytania prawnego, podstawą wątpliwości Sądu są względy słusznościowe, które, jego zdaniem, sprzeciwiają się możliwości wydania takiego orzeczenia po utracie mocy prawnej rozporządzenia, gdy w stosunku do towaru o takim samym asortymencie, sprowadzonego po dniu 1 stycznia 2002 r., orzekanie o jego przepadku jest już niedopuszczalne. Wbrew jednak sugestiom Sądu, nie chodzi tu o problem procesowy, sprowadzający się do kwestii orzekania

według „stanu rzeczy” istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.), lecz o obowiązywanie norm prawa materialnego cywilnego w czasie. (...)

Nowym aktem wykonawczym, który został wydany po uchyleniu rozporządzenia – mającego z założenia charakter aktu czasowego – jest rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 marca 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku akcyzowego (Dz.U. Nr 18, poz. 175). Posługuje się ono innym instrumentem prawnym, mającym zapobiegać przywozowi zużytych pojazdów, w postaci wprowadzenia, wysokich stawek podatku akcyzowego od sprowadzanych starych samochodów. To rozporządzenie w ogóle nie wypowiada się na temat możliwości zastosowania jego przepisów do przypadków przywozu pojazdów wbrew zakazom obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2002 r., jest zatem wykluczone jego zastosowanie do zaistniałych uprzednio zdarzeń na podstawie „brzmienia nowej ustawy”, jako wyjątku od zasady niedziałania prawa wstecz. Tym bardziej nie da się wyprowadzić takiej ewentualności w drodze wykładni teleologicznej, należy więc przyjąć, że możliwe i dopuszczalne jest orzeczenie przez sąd o przepadku na rzecz Skarbu Państwa towaru, przywiezionego wbrew zakazom przewidzianym w przepisach rozporządzenia z dnia 19 grudnia 1997 r., mimo że w chwili orzekania zakazy te już nie obowiązywały.

Do podobnego wniosku prowadzą wyniki przyjmowanej w doktrynie i orzecznictwie wykładni art. XXVII § 2, art. XXXIX i XLIX § 1 p.w.k.c., z których wyprowadza się regułę, że do czynności prawnych i innych zdarzeń stosuje się prawo materialne obowiązujące w chwili dokonania czynności lub powstania zdarzeń (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 września 1997 r., I CKN 934/97 i z dnia 24 lutego 1998 r., I CKN 504/97, nie publ.). Ta ogólna reguła dotycząca prawa międzyczasowego znajduje odpowiednie zastosowanie do rozstrzygnięcia rozpoznawanego zagadnienia prawnego. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie posługuje się często koncepcją tzw. przedłużonego działania (obowiązywania) uchylonego przepisu prawa. Najpełniej wyraził ją w uchwale z dnia 16 kwietnia 1996 r., W 15/95 (OTK Zbiór Urzędowy 1996, nr 3, poz. 13), stwierdzając, że formalne uchylenie lub zmiana przepisu nie zawsze oznacza utratę mocy obowiązującej wyrażonych w nim norm prawnych. Za przepis zachowujący moc obowiązującą należy uznać taki, który wprawdzie został formalnie derogowany, ale nadal ma zastosowanie do ustalenia skutków zdarzeń zaistniałych w czasie, w

którym ten przepis obowiązywał. Tak więc zgodnie z tą koncepcją, rozstrzygające znaczenie ma fakt, że określone zdarzenie prawne zaszło w czasie obowiązywania aktu prawnego, nawet jeśli akt ten został później uchylony, co jest dodatkowym argumentem za stanowiskiem wyrażonym w podjętej w sprawie uchwale.

Należy podkreślić, że decydując się na przyjęcie w akcie prawnym z góry założonej konstrukcji okresowego jego obowiązywania, ustawodawca musi liczyć się z konsekwencją, iż na gruncie prawa cywilnego akt ten będzie stosowany do zdarzeń zaszłych w okresie jego obowiązywania, mimo formalnej utraty jego mocy. Jeżeli więc ustawodawca inaczej nie postanowił, sądy w zakresie powierzonych im kompetencji obowiązane są do jego stosowania.

Na marginesie, odwołując się do sprawowanej przez Sąd Najwyższy funkcji nadzoru judykacyjnego, wypada zaznaczyć, że nietrafny jest wyrażony przez Sąd Okręgowy pogląd, iż podstawą prawną orzeczenia o przepadku towaru na rzecz Skarbu Państwa może być w rozpoznawanej sprawie art. 58 § 1 k.cel. W uchwale z dnia 8 listopada 2002 r., III CZP 44/02 (OSNC 2003, nr 10, poz. 130) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że podstawę orzeczenia o przepadku na rzecz skarbu Państwa towaru objętego zakazem przywozu wynikającym ze środków polityki handlowej stanowi przepis art. 77 § 2 k.cel.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.